

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

V. An imagines etiam proprie vllo modo adorandæ, siue colendæ sint,
itemque an ipsæ etiam in se tanquam obiectum quod terminent actum
adorationis seu cultus, non tantum ratione signi exterioris, sed ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

licet in se vere afficiantur motu, vt recte ad hoc institutum notauit Suarez loc. cit. sect. 3. & 4. in hunc sensum explicans Maiorem, & Capreolum, assentes, imagines solum coli per accidens, vt inferius dicitur.

Alij vero, in quibus Vasquez libro 2. de adorat. disputat. 8. cap. 8. 9. & 12. per accidens adorari intelligunt, ad quod opus quidem externum adorationis, cum simplici affectu, sed animus tamen adorantis, ac interna submissio nequaquam refertur.

Eodem modo ambigua est vox adorari secundum se, saepe enim usurpatur pro eo, quod est adorari in se, adeoque vere, saltem vt obiectum materiale, seu vt partem materialis obiecti, terminare actum adorationis: prout saepe etiam loquitur Suarez loc. citat. At vero Caietanus 3. part. quaestione 25. articulo 3. & Gregorius de Valentia hic disput. 6. quaestione 11. punct. 6. usurpant pro eo, quod est, propter se, vel sine habitudine ad aliud adorari. Eodem modo particulam per se Palacius in 3. dist. 9. disput. 1. & particulam in se Tartaretus in 3. dist. 9. epilog. de adorat. confundunt, cum particula secundum se: quas etiam ipse Sanctus Thomas, non satis accurate distinguit, vt videbimus.

Quare in his omnibus, ad vitandam aequiuocationem, diligenter distinguenda sunt vocabula; neque tam de vocibus, quam de re, ipsa disceptandum, saluo tamen semper sano loquendi modo.

Quibus ita constitutis ac velut pro terminorum explicatione suppositis, singulae illae difficultates circa modum colendi imagines, aliaque res sacras inanimatas, singillatim deinceps explicandae sunt.

D V B I V M V.

An imagines sacrae proprie vllō modo adorandae siue colendae sint; itemque an ipsa etiam in se tanquam obiectum Quod terminent actum adorationis seu cultus, non tantum ratione signi exterioris, sed etiam ratione interna submissiois.

S. Thomas 2. 2. quaest. 84. art. 1. & 3. part. 1. q. 2. 3. 4. & 6.

132 Prima igitur difficultas & controuersia est, ex his, quas dubio praecedenti proposuimus, an imagines vllō modo etiam proprie adorandae siue colendae sint; seu quod tantundem est, an imagines proprie dicantur coli & adorari, an vero improprie tantum & abusive. Nec vis ponitur in vocabulo adorationis de quo dub. 3. sed quaestio generatim est, an proprie colantur.

Neque verò defuit ex Catholicis, qui aperte asserunt, imagines improprie tantum, & per acci-

dens, non autem vere ac proprie coli posse. Ita Durandus in 3. distinct. 9. quaestione 2. num. 9. & 11. qui cum nullum alium imaginis cultum agnoscat, quam quo simul ipsa cum prototypo colatur, ait: *Proprie loquendo, nunquam reuerentia exemplaris vel signati debetur signo vel imagini: sed quia loquendum est, inquit, vt plures, ideo commune dictum sic exponendum est, quod protanto dicitur imago subtractione imaginis adorari eadem adoratione cum re, cuius est imago, quia ad praesentiam imaginis seu signi, fit rememoratio rei quam rememoratum adoramus.* Et ibidem num. 8. & 14. generatim docet, rem inanimatam, quae non est subiectum susceptuum sanctitatis, non posse esse secundum se terminum adorationis.

Eodem modo loquuntur Holkot in lib. Sap. lect. 157. & Picus Mirandulanus in Apolog. quaestione 3. Item Viguerius Instit. Theol. cap. 5. §. 5. v. 12. ait; *proprie loquendo non est adorationem imaginis, sed rei representatae coram imagine &c.* Et sic clare, inquit, loquendo, est adoratio Christi, coram imagine Crucifixi, quae ad memoriam reuocat &c. Qui idem docent etiam de sacris reliquijs.

Fauet etiam in modo loquendi Caietanus 3. part. quaestione 25. art. 3. 4. & 5. vbi docet, imaginem esse tantum conditionem adorandi exemplar; & honorem non exhiberi conditioni adoratae rei, sed rationi adorandi, quae est exemplar.

Fauent etiam Petrus Cluniacensis episc. 2. contra Petrobrvianos cap. de venerat. crucis sub finem. & Ionas Aurelianensis lib. de cultu imag. à principio, & Castro V. adoratio, & Didacus de Tarpia 3. part. quaestione 25. art. 3. & seq. Citari etiam solent Alensis & Henricus; sed quos in benigniorem sensum interpretari conatur Suarez 3. part. tom. 1. disp. 54. sect. 3.

Sicut nec huc pertinent illi, qui adorationem imaginum comparatam cum adoratione prototypi, quo cum simul colantur, vocant analogicam, in quibus sunt Gabriel in canonem lect. 49. & in 3. distinct. 9. quaestione 1. artic. 2. & Corduba lib. 1. quaestione 5. dub. 4. quia non omne quod analogice tale est, hoc ipso solum improprietate est, vt constat de accidente, quod analogice quidem, sed proprie ens est.

Ceterum sine dubitatione simpliciter & absolute fatendum est, imagines, & reliquias Sanctorum, aliaque res sacras, non solum abusive & improprie, sed etiam vere & proprie, licet respectiue colendas & adorandas esse. Ita ex mente omnium quasi veterum Theologorum, contra citatos, adeo constanter & firmiter tradunt recentiores, vt oppositam Durandi sententiam etiam graui censura notent. Bartholomaeus quidem Medina 3. part. quaestione 25. art. 3. ait, *periculosam esse ac temerariam, & haeresin sapere; additque, Victoriam docuisse, illam esse haereticam.*

Catharinus opusc. de cultu imag. ait, hunc modum loquendi parum differt ab eo, qui omnem adorationis terminum ab imaginibus auferat. Gregorius de Valentia loco citato dicit, istos minus circumspecte loquutos. Suarez citat. sect. 5. sub finem ait, *falsissimum, & à sensu Conciliorum & Sanctorum alienum esse, dicere, imaginem nunquam vere adorari, aut non magis adorabilem esse,*

quam sit terra, cuius osculo Deus adoretur. Imo etiam Dionysius Carthusianus in 3. dist. 9 postquam Durandi sententiam verbatim retulisset, ait, eam *videri doctrinam rituique Ecclesie aliquantulum derogare.* Et Ferrariensis 3. cont. Gent. cap. 20. vocat eam a *Catholica fide alienam.*

Aliter Valquez lib. 2. de adorat. num. 390 ubi cum Durandi sententiam recitasset, subiungit: *Quem loquendi modum aliqui magis seuerè censent & notant, quam par esset. Nec enim de hac re quidquam in fide definitum video: imò septima synodus non multum curat, quomodo imaginum adoratio appelletur.*

135 Sed probatur communis, & vera doctrina, primo quidem ex Concilijs & Patribus, idque varijs modis. Primo cum simpliciter absolute docent, asserunt, ac etiam sub anathemate definiunt, imagines colendas & venerandas esse, vt patet ex Concilio Tridentino cit. sess. 25. & Concilio Nicæno II. act. 7. & ex omnibus testimonijs, quæ ibidem pro hac re adducuntur; anathemate simul denunciatio ijs, qui negant imagines esse venerandas. Mirum autem esset, quod nec ipsi Patres quandoque dixerunt, imagines non esse colendas, nec alios ita loquentes ferendos putarunt, si non nisi improprie & abusiue colendæ dicuntur; quandoquidem alias quod non nisi improprie tale est, recte ac simpliciter negari solet tale esse.

136 Secundo id apertius indicant SS. Patres, cum non tantum simpliciter imagines adorari dicunt, sed simul etiam eiusmodi emphaticis & energeticis particulis additis vtuntur, quæ non nisi veram ac propriam adorationem denotent. Qualia sunt hæc in cit. Concilio Nicæno prolata & probata. Act. 1. Basiliius in sua confess. ait: *Honorifice veneror venerandas imagines, suscipio, & amplector.* Act. 2. Adrianus in epist. *Ex animi desiderio eas veneramur.* Ibidem Tharastius: *Has desiderio nostro adoramus, vt in nomine Christi, Deiparæ, & Sanctorum factas.* Et infra Euthymius Episcopus Sardenfium: *Venerandas imagines ex toto corde, cum debito honore, & saluatoria adoratione suscipio.* Et Elias Episcopus Cretæ: *perfecte eas adorans, &c.* Item ex Gennadio vt habetur tom. 3. Augustini lib. 1. de Ecclesiast. dogmat. cap. 73. recipitur illa sententia: *Sanctorum corpora, & præcipue Beatorum Martyrum reliquias, ac si Christi membra, sincerissime honoranda.* Et act. 7. in epistola Synodali, dum explicatur, quid sit *προσκύνησις* siue adoratio imaginibus debita, dicitur, præpositionem *πρός* Ad, intentionem significare desiderij.

137 Tertio id ipsum docent Sancti, dum asserunt, eo modo coli prototypa in imaginibus, quo Deus colitur in sanctis, vt retulimus dub. 4. n. 16. In his autem ita colitur Deus, vt nihilominus ipsi etiam sancti proprie colantur, vt omnes Catholici fatentur.

Quarto in eadem Synodo VII. sæpe dicitur imagines, etiam Christi, adorari quidem, sed non perfecta latria, sed potius diuersa adoratione: atqui si adorare imaginem Christi, non est aliud, quam coram ea adorari Christum, certe latria adorari diceretur.

Quinto, quia in eadem Synodo act. 3. non solum dicitur, adorari exemplar in imagine, sed etiam adorari imago propter exemplar; quæ loquutio

propriam imaginis potius, quam exemplaris adorationem denotat.

138 Sexto in eadem Synodo act. 6. ab Epiphano dantur illi, qui imaginum vsus ad memoriam solum restringunt, his verbis: *Qui vero dicunt, sufficere vsus imaginum ad memoriam solum, non vero ad saluationem (seu venerationem) eas habendas; illud quidem recipientes, hoc vero recusantes, semprobi quidam tenentur, & falsoueri vt ita dicam, deprehenduntur; altera quidem parte veritatem consentientes, ex altera vero peruerse agentes.* In quo errore fuerunt etiam illi, qui libros Carolinos composuerunt, vt dub. 3. dicimus. Atqui iuxta eam sententiam, quam retulimus, imagines re ipsa solum ad memoriam vlturpantur; non autem ad venerationem, saltem proprie loquendo; etsi coram illis & per illas colantur prototypa: quod non obstat; quia nec prædicti Iconomachi repugnasse videntur, quominus in presentia imaginum possent adorari exemplaria, vt recte notauit Suarez loc. cit. & tacite agnoscit Valquez lib. 2. disp. 8. cap. 7. n. 316. cum etiam hodie apud Lutheranos in quibusdam locis, ad hunc vsum Christi crucifixi imagines prostare videantur.

139 Secundo probatur eadem doctrina ratione. Nam primo; quod coram imagine honoratur prototypum, per id reuera non honoratur imago sed solum prototypum: ergo si non aliter imago honoratur, rectissime negari potest honorari; quod tamen nemo Catholicus dixerit.

Deinde si imago improprie tantum honoratur, proprie autem loquendo non honoratur, sequitur melius, & magis proprie loquutus fuisse, ac etiam num loqui Iconomachos, seu veteres, seu recentiores, negantes imagines colendas esse, quam Concilia & Patres, dicentes, esse colendas: sed consequens est absurdissimum. Maior est evidens; Minor probatur, si enim melius ac magis proprie loquuti fuissent, immerito fuissent damnati: quia nemo damnandus est propterea, quod dimissa impropria locutione, sermonis proprietatem retinet: at illi merito damnantur ab omnibus Catholicis. Ergo &c.

Nec est vllum argumentum alicuius momenti pro contraria sententia, vt magis patebit ex sequentibus. Et fortasse, inquit Bellarminus lib. 2. de cultu imag. cap. 21. auctores oppositæ opinionis; hoc solum dicere voluerunt, nimirum honorem proprium exemplaris non posse exhiberi imagini, nisi improprie, de honore autem inferiore nihil dixerunt. Quod si ita est, ab eis non dissentimus. Ita Bellarminus. Sed cuius interpretatio benignior videtur, quam verior, vt tum ex adductis verbis authorum liquet, tum mox ex difficultate sequenti patebit.

140 Secunda igitur difficultas & controuersia est, an imagines, aliæque res sacræ vilo modo etiam in se, tanquam verum & proprie dictum obiectum Quod, aut tanquam eius quædam pars materialis, terminent actum adorationis seu cultus, non tantum ratione signi exterioris, sed etiam ratione internæ submissionis & affectus, sine quo nulla vera adoratio subsistit.

Et vero præter auctores iam antea citatos & refutatos difficultate præcedente, sunt insuper etiam alij, qui etsi aperte doceant, imagines vere & pro-

prie colendas, aut certe id non negent, ita tamen suam sententiam declarant, ut non nisi verbo tenus à reiecta superius sententia discrepare videantur. Docent enim, non aliter, nec alia ratione coli imagines, nisi quia illis, seu coram illis, & circa illas, exhibentur externa signa honoris, ut genuflexio, deosculatio, inclinatio, vel apertio capitis &c. cum tamen interim internus affectus honoris seu submissionis nullo modo dirigatur ad imaginem, sed solum ad prototypum.

Ita docet Didacus siue Iacobus Payua Andradius lib. 9. orthodox. explicat. vbi ait: *Quamquam si corporis motus, externamque venerationem spectes, imago ipsa colatur; animus certe, qui pietatis religionisque sedes est, nihil minus quam lignum, colores, atq. imaginem intuetur; sed totus in re, quam imago refert, positus est.* Idem significat Castro V. adoratio, cum ait: *Deniq. adoratio ipsa est coram Cruce fit, mens tamen nostra ad id solum fertur, quod crux ipsa representat, Dei scilicet Filium, olim in cruce pendentem.* Fauet etiam quoad imagines Palacius 3. sent. dist. 9. disp. 1. in fine.

Idem expresse docet Vasquez lib. 2. de adorat. disp. 8. cap. 8. 9. 12. vbi maiorem honorem imaginibus non concedit, quam per accidens, & in signo externo, deriuato ab affectu seruitutis, siue submissionis circa exemplar; ita ut honor ille, quo imago ipsa colitur non sit nisi signum externum honoris, cum simplici affectu illud exhibendi. Quod etiam repetit eadem disp. cap. 13. vbi Payuæ sententiam refert & approbat. Idem docet cap. 15. licet ibidem simul defendere conetur, imagines nihilominus vere & proprie, non analogice dici venerandas & adorandas.

Vnde etiam eam sententiam, quæ solum improprie imagines adorari asserit, non vult in re falsam videri: imo suam sententiam cum illa re ipsa eandem facit lib. 2. disp. 6. cap. 1. num. 66. *Quod autem Durandus, inquit, Picus Mirandulanus, & Holkot, asseruerant, osculum, inclinationem corporis, & alia signa esse proprie adorationem, cultum, & reuerentiam exemplaris; ipsius autem imaginis, non nisi improprie, & latiore significatione, in modo loquendi solum, non re ipsa alyis Catholicis aduersantur.* Et disp. 8. cap. 3. num. 273. addit, eosdem, *quamuis in modo loquendi variant, & se putent ceteris scholasticis aduersari, ab hac tamen sententia (quam ipse sequitur) re ipsa non differre.*

Eandem sententiam sequitur Lessius lib. 2. de Relig. cap. 3. num. 19. vbi ait: *Imagines Christi, & alie res inanimatae, non sunt capaces honoris formalis; sicut nec contumelia, aut iniuria; cum non possint hæc apprehendere; nec sint capaces ullius excellentiæ supernaturalis rationalem. Itaque solum possunt coli per accidens, & actu materiali & externo honoris, qui ut ad illas terminatur, non est honor formaliter, sed solum materialis actus honoris: est autem formaliter honor, ut terminatur ad exemplar.*

Eidem sententiæ fauent Turrianus lib. 1. pro Canonibus Apostolorum cap. 25. & ex veteribus Scholasticis nonnulli apud Suarez 3. part. tom. 1. disp. 54. sect. 4.

Sed & Valentia hic q. 11. punct. 6. & Azor tom. 1. lib. 9. cap. 6. q. 5. ambigue loquuntur: qui tamen si recte expendantur, plus non volunt, quam ima-

gines non propter se (ita vsurpare videtur Valentia particulam *secundum se*) nec sine relatione ad aliud coli, neque in ipsis imaginibus vltimate fitti.

Nihilominus pro certo habendum est, non tantum externa signa honoris, cum simplici affectu ea exhibendi, sed etiam ipsum internum affectum reuerentiæ, & cultus, seu adorationis, ad imagines & reliquias Sanctorum vere & proprie deriuari, siue tanquam ad materiale obiectum totale, siue ut ad partem materialis obiecti, de quo iam nihil definimus. Ita speciatim docent Bartholomæus Medina 3. part. q. 25. a. 4. Catharinus tract. de imag. Albertus Pius lib. 8. cont. Erasmus, Sanderus lib. 2. de imag. cap. vlt. Bellarminus lib. 2. cap. 2. Suarez tom. 1. 3. part. disp. 54. sect. 5. & 3. tom. disp. 8. sect. 8. & quoad reliquias expresse Gregorius de Valentia loc. cit. & multi tam veteres, quam recentiores dub. vlt. citandi.

Idem plane ex antiquis Scholasticis sensit S. Thomas, & apertius tradiderunt Capreolus, & Ferrarientis inferius citandi, item Maior 3. dist. 9. q. 1. Gabriel ibidem, & super canonem lect. 49. & Paludanus in 3. dist. 9. q. 1. vbi ait, imaginem *verè adorari, licet solum propter exemplar.* Et infra, *absurdum esse dicit principium, nihil irrationale esse adorandum in se: quia licet non propter se, tamen in se adorari potest & debet.* Vbi cum imagines adorari sentiat, absque eo quod formaliter & directe adoretur exemplar, necessario sentit, etiam internum affectum reuerentiæ & honoris ad imaginem referri.

Neque vero hæc doctrina minus certa videtur, quam præcedens, de propria imaginum veneratione, ut etiam censuit Suarez loc. cit. cum opposita sententia, à priori, quam refutauimus, in re non differat, ut eius auctores fatentur, sed solum in modo loquendi, qui re eadem supposita, non est melior, sed potius deterior, magisque improprius, vt bene etiam dixit Suarez loc. cit.

Vnde probatur nostra sententia primò omnibus testimonijs Conciliorum & Patrum, pro resolutione præcedentis controuersiæ allatis, è quibus maxime notanda verba Synodi VII. afferentis, *imagines ex affectu, ex animi desiderio, ex toto corde, cum debito honore, perfecte adorandas &c.* Secundo probatur eadem doctrina sequentibus rationibus. Prima ratio est. Vt aliquis actus humanus verè & proprie denominet rem aliquam per modum obiecti, necesse est, ut intima essentia actus, nullo essentiali excluso, multo minus eo, quod in ipso præcipuum, & velut anima totius actus est, feratur in eiusmodi rem, tanquam in obiectum seu materiam suam: atqui secundum sententiam, quam refellimus, actus adorationis seu cultus, secundum ea, quæ sunt de eius intrinseca ratione, imò secundum id, quod in ipso præcipuum est, non fertur in imagines, aut res alias inanimatas: Ergo iuxta eandem sententiam, actus adorationis non vere & proprie denominat imagines; quod tamen ipsi pernegant. Maior patet inductione: & ratio est. Quia denominari obiectum aliquod ab actu, supponit actum circa ipsum versari: atqui non potest circa ipsum versari, si ipse actus secundum suam essentiam ad illud non terminetur.

Minor probatur. Quia de essentia adorationis

& ho-

& honoris, est, ipse affectus internus seu intentio honoris, vt docent omnes, & agnoscit Vasquez lib. 1. disp. 1. cap. 4. & lib. 3. disp. 1. cap. 6. num. 43. vbi ait: *Adoratio duobus constat, & affectu seruitutis (siue submissionis) erga rem excellentem, cui notam submissionis deferre desideramus, & ipsa nota exteriori.* Idem confirmat lib. 2. disp. 8. cap. 8. & cap. 12. num. 361. vbi ait: *Actum adorationis in ratione cultus, honoris, & adorationis duobus consistit, unum est nota exterior submissionis, vt genuflexio &c. alterum, submissionis affectus, quo quis ex apprehensione excellentie & dignitatis, alicui vt excellenti notam illam vult exhibere, sine quo nota exterior non esset adoratio & cultus, cum ea fieri posset animo quoque iocis, aut irrisioms.*

Vnde etiam Leontius dialog. 5. contra Iudæos relato & probato in Synodo VII act. 4. & à Damasceno orat. 3. de imag. ait: *Ergo vt saepe dixi, in omni saluatione & adoratione intentio ipsa requiritur.* Quo spectat etiam illud Aristotelis, honorem esse in honorante; nimirum ratione internæ submissionis & affectus, sine quo nullus est honor.

145 Secunda ratio. Aut opposita sententia intelligit, eatenus solum proprie coli imagines, quatenus re ipsa per externam actionem (accedente simul consensu voluntatis) coram imagine, vel circa imaginem, externa honoris signa exercentur, v. g. apertio capitis, genuflexio, osculum &c. aut præterea requirit, vt ex peculiari quodam affectu voluntatis ad imaginem referantur, quasi videlicet eius etiam causa, adeoque in eius honorem & quasi commodum facta. Si secundum, habemus intentum; quia is ipse est internus quidam affectus reuerentiæ & honoris.

Si primum dicunt, vt sane videntur dicere, tum sequi videntur hæc absurda. I. Imagines non magis proprie coli, quam colitur terra, cui in honore Dei osculum infigitur; quod videtur contra communem sensum fidelium.

II. Non magis coli imaginem ratione representationis, adeoque vt formaliter imago, quam ipsam eius materiam: &c. quod est contra Concilium Nicænum act. 4. vbi Leontius: *Imaginem, inquit, Christi adorans, non lignorum aut colorum materiam adorabat, sed inanimatum charactere Christi.*

146 III. Non minus dici posse imagini sacrificari, aut eam inuocari, quam externis gestibus corporis adorari; cum vtraque honoris signa æqualiter coram imagine, seu circa imaginem exercentur: id quod tamen est contra Concilium Tridentinum relatum dub. 4. num. 119.

IV. Sequitur, eum non errare, qui cum aliquin admittat, coram imaginibus, & circa imagines, ex simplici affectu & proposito voluntatis, posse externa honoris signa exerceri, asserat tamen, imaginem esse tantum conditionem, qua mediantem exemplar colatur; siquidem re ipsa opposita sententia plus honoris imaginibus non tribuit; nec verò vllum proprium imaginis cultum tueri potest: id vero à Caietano, & à Tapia, aliisque nonnullis superius assertum merito reprehendit Vasquez lib. 2. disp. 8. cap. 7. num. 316. & 318. quia, inquit, *incederemus in sententiam Iconomachorum, qui ad solam recordationem exemplarium imagines retinebant.*

147 V. Tandem sequi videtur, Iconomachos illos

saltem re ipsa non errasse, qui ad memoriam imagines retinendas esse docuerunt, negantes earum adorationem: quia nec isti negasse inueniuntur, posse coram imaginibus, aut circa imagines exerceri externa signa honoris, ex affectu erga prototypa, vt recte notauit Suarez cit. disput. 54. sect. 4. & tacite agnoscit Vasquez loc. cit. & patet etiam ex quorundam Lutheranorum nostri temporis more, qui crucifixi imaginem in medio templi expositam retinent, nec vitæ auersa ab ea facie precationem instituant. Consequens autem illud planè est absurdum, vt constat ex verbis septimæ Synodi act. 6. superius difficult. 1. relatis.

148 Tertia ratio sumitur ex duobus exemplis, quibus auctores quoque contrariæ sententiæ adorationem imaginum recte explicari docent. Primum desumitur à virtute iustitiæ, quod pariter referunt Suarez loc. cit. sect. 5. sub finem & Vasquez lib. 2. num. 329. Sicut enim religio versatur circa alterum, nempe ratione prædictum; ita etiam iustitiæ. Et tamen hoc non obstante, potest aliquando iustitiæ actus seu affectus internus immediate versari etiam circa rem expertem rationis, puta equum, quem, seruus, siue conductor ex iustitia bene tractare debet; etsi in hoc obiecto affectus iustitiæ vltimate non conquiescat: Ergo etiam adorationis actus, non solum ratione signi externi, sed etiam ratione affectus interni submissionis, poterit versari non solum circa ipsum principale obiectum intelligens, quod est prototypum, sed etiam circa imaginem, etsi vltimate in hoc non sistendo.

149 Dices: hunc ipsum tamen affectum erga equum, prout formaliter erga equum est, non esse affectum iustitiæ; quia vt sic non est ad alterum: Ergo pariter etiam affectus erga imaginem, qua talis, non erit affectus venerationis siue adorationis. Respondeo, vtrumque; tam antecedens, quam consequens, verum esse reduplicatiuè, non specificatiuè. loquendo; hoc est, ille affectus erga equum non habet quidem rationem iustitiæ, ex eo præcisè, quod ad equum dirigitur; sed reuera etiam qui ad equum dirigitur, est verus affectus iustitiæ, non erga equum præcisè, tanquam erga vltimum terminum, sed erga dominum. Ita etiam affectus submissionis seu venerationis erga imaginem, non habet quidem rationem actus religionis, seu dulciæ, præcisè ex eo, quod circa imaginem versatur; sed tamen is ipse, etiam reuera versatur circa imaginem, in ordine tamen ad exemplar, siue propter exemplar, à quo vltimate rationem virtutis religionis, siue dulciæ participat.

150 Alterum exemplum petitur à charitate, quatenus circa Deum, & hominem versatur; quod verbis ipsius Vasquez referam, qui hoc ipso exemplo vtitur, etsi id aliter applicet lib. 3. disp. 1. c. 6. n. 37. *Si proximus, inquit, sit solum materia diligendi Deum, quia bonum quod in ipse est, aut ei desideramus, non concupiscimus, quatenus bonum illius est, & ex complacentia ipsius, sed quatenus Dei bonum quodammodo in eo apprehenditur, & ex complacentia ipsius Dei; optime adoratio imaginum cum dilectione proximi hoc modo confertur. Sicut enim idem actus amoris est, qui terminatur ad proximum, & ad Deum; (quamquam circa proximum tanquam circa materiam versatur, Deum vero*

reficit

respicit ut obiectum formale: Sic etiam idem motus adorationis est imaginis & exemplaris, qui diverso modo virtutum respicit. Hactenus Vasquez. Nunc autem subsumo: atqui actus ille amoris, tametsi principaliter feratur in DEVM, qui est ratio amandi, & formale obiectum quod, reuera tamen etiam fertur in proximum, non solum secundum effectum quendam externum, sed etiam secundum ipsum internū affectum: ergo etiam actus adorationis non solum secundum signum externum, sed etiam secundum internam animi submissionē ac reuerentiam, versari poterit circa imaginem.

151 Neque vero absurdum est, nos ipsos imagini sacra aliqua ratione submittere, protestando, non quidem nos vndeque & simpliciter, sed sane, quidem uti res profanas, aut etiam culpæ obnoxias, re eiusmodi, qua sacra est, inferiores esse. Cum eadem etiam ratione homines sancti, imo etiam profani, se longe alioqui inferioribus & deterioribus submittere quotidie, absque vlla reprehensione, soleant; nec omnino opus sit, ut res ex affectu adoranda, sit vndique excellentior persona adoranda; modo semper vltimata ratio adorandi sit excellentia rationalis creaturæ; quando homines vere coram Deo humiles se omnis creaturæ seruitio indignos iudicant, hocque ipso se omni creaturæ quodammodo subiiciunt. Certe S. Thomas 2. 2. q. 103. a. 2. in hunc ipsum sensum docet, in quolibet inueniri aliquid ex quo potest, inquit, aliquis eum superiorem reputare. Quod non satis aduertisse videntur quidam contrariæ sententiæ auctores, dum ex nostra sententia inferunt, aut imagini aliquam specialem virtutem tribuendam, aut irrationabiliter in spiritu & affectu illi seruiendum. Qua ratione etiam fundamento oppositæ sententiæ satisfactum est.

DVBIVM VI.

An, & qua ratione imagines simul cum exemplari, eodemque cultu coli possint.

S. Thomas 2. 2. q. 84. a. 1. & 3. part. q. 25. a. 3. 4. & 6.

152 **D**Ocuimus dubio præcedenti, imagines vere ac proprie coli, ita quidem, ut non solum externum signum, sed etiam internus affectus honoris & reuerentiæ ad imagines, aliasque res sacras pertineat. Sed quia hoc dupliciter fieri potest, ut vel simul cum ipso prototypo, vel etiam per se ac seorsim ita colantur, sequitur nunc tertia difficultas & controuersia explicanda, an, & quonam modo imagines, simul cum exemplari, eodemque cultu coli possint. Vbi sermo est, non tantum de eodem cultu secundum habitum, ut recentiores quidam Thomistæ S. Thomam interpretari conantur, sed etiam de eodem cultu, ratione actus.

153 **E**t quidem plerique veteres scholastici, agentes ex instituto de cultu imaginum, docuerunt, eas simul, ac eodem cultu cum prototypo venerandas esse. Ita Sanctus Thomas in 3. distinct. 9. quæstione 2. articulo 2. quæstiunc. 2. & 3. part. quæstione 25. artic. 3. 4. & 5. Caietanus ibidem,

Alensis 3. part. quæstione 30. Albertus, Bonaventura, Richardus, Paludanus, Capreolus, Almain, Maior in 3. distinct. 9. item Marsilius, Waldensis, Ferrariensis, Turrecremata, Antoninus, Hieronymus Anegestus, Clitouxus apud Vasquez lib. 2. de adorat. disput. 8. cap. 3. atque omnes auctores illi, qui docent, imagines non nisi improprie, aut secundum externum honoris signum coli & adorari. Idem docent Vasquez ibidem, Azor tom. 1. lib. 9. cap. 6. quæstione 5. Valentia hic disput. 6. quæstione 11 punct. 6. & Lessius dub. præced. citatus, alijque Theologi communiter; quorum plerique etiam addunt, imagines non posse aliter coli, quam simulcum prototypo, ut sequenti dubio dicetur.

154 **Q**ui tamen ipsi authores inter se non consentiunt. Quidam enim sentiunt, solum externa signa honoris circa imaginem versari, in quibus Vasquez, Lessius, & quidam alij recentiores, post Durandum, Holkot, Mirandulanum, Castro, Payuam dubio præcedenti citatos. Alij hoc etiam intelligunt, de interno affectu reuerentiæ, quos inferius sigillatim referemus.

Oppositum vero vniuersim sentiunt Catharinus opusc. de adorat. imag. conclus. 6. & 7. & Martinus Aiala lib. de tradit. 3. part. qui dixerunt, imagines non posse eodem cultu cum prototypo coli, sed tantum aliquo minori.

155 **R**euocanda hic est in mentem ex dubio 4. num. 123. duplex consideratio imaginis, etiam formaliter, ut imago est. Imago enim formaliter accepta dupliciter menti obijci potest: primò, ut ipsa idola sit totum obiectum, quod per se & directe concipitur, aut honoratur; prototypum verò solum per modum termini correlatiui in obliquo connotetur. Secundo, ut ipsa, simul cum exemplari ab ea representato, directe apprehendatur, & formaliter terminet motum adorationis; quo casu imago dicitur exercere actum imaginis, iuxta Caietanum 3. part. quæstione 25. articulo 4. Quidam priorem imaginis considerationem vocant, *ut signi*; posteriorem, *ut medij*, quo prototypum, menti obijciatur: alij contra hanc *ut signi*, illam *ut rei*, quasi secundum se spectatæ, ut videre est apud Marsilium, & alios, quos dub. sequenti referemus. Hoc posito, sequentes assertiones statuimus.

156 **A**SSERTIO I. Imago priori modo spectata, quatenus scilicet per se colitur, non colitur eodem cultu cum prototypo, nisi ratione habitus. Ita habet communis Doctorum sententia. Ratio est; quia imago etiam formaliter spectata, ut nimirum est representatiua prototypi, non habet eandem excellentiam cum prototypo, sed longe inferiorem: Ergo cum ipsa per se, ut totum & adæquatum obiectum quod, directe colitur, non potest eodem cultu cum prototypo, sed longe minori cultu coli: quandoquidem cultus respondere debet excellentiæ termini, qui colitur. Quia tamen etiam hoc casu, vltimata ratio formalis obiectiua colendi imaginem, est excellentia prototypi, ideo recte censetur, hic etiam ipse cultus pertinere ad eundem habitum, quo colitur prototypum, ut dicetur dub. sequenti.

ASSE-